

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **1352**

K. de Vries

Wat te denken van de
preekmethode (1)

MEDITATIEF **1358**

D. Mak

Vrede

WANDELEN
MET GOD **1359**

H.J.D. Smit

Voor en na de ontmoeting
een ander mens

ACHTERGRONDEN **1361**

A.N. Hendriks

Ontvangen van de
Heilige Geest (1)

AAN DE
BROEDERWEG **1365**

I.D. Haarsma

Gebied bij de opening van
het academisch jaar

LIED VAN DE WEEK **1367**

J. Smelik

Lied 270: Eenmaal wanneer
mijn uur zal slaan

en verder...

Uit de kerkten

Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / K. de Vries

WAT TE DENKEN VAN DE PREEKMETHODE? (1)

Afgelopen woensdag was het 'Schooldag': de jaarlijkse toogdag van de Theologische Universiteit. Een dag om met de predikantenopleiding van onze kerken mee te leven en mee te bidden. Om zo je betrokkenheid vorm te geven. Naast meeleven en meebidden kun je ook meedenken. Ook dat is een uiting van betrokkenheid. Soms leidt dat tot het stellen van vragen. In dit artikel zijn drie vragen over de preekvoorbereidingsmethode die studenten in Kampen wordt aangeleerd,

Het vorige artikel legde uit waarom het niet terecht is om hij alle mogelijke kritiek op gehoorde preken meteen met de beschuldigende vinger naar de opleiding te wijzen. Voor een mening over het onderwijs moet je vooral dat onderwijs zelf onder de loep nemen. Vandaar dat de rest van het artikel gevuld was met het weergeven van de visie op de preekmethode en het preekvoorbereidings-schema dat aan de Theologische Universiteit in Kampen wordt gebruikt.

Nu is het tijd voor een beschouwing daarover. Eerst worden

kort een aantal aansprekende punten genoemd. Kort omdat de dingen die sterk zijn niet nog eens herhaald hoeven te worden. De kritische opmerkingen vallen langer uit. Langer omdat ze zorgvuldig verantwoord moeten worden. Maar in de lengte weerspiegelt zich eerlijk gezegd ook een zekere bezorgdheid bij mijzelf.

Dit artikel en het volgende zijn bedoeld als het stellen van die vragen. Bij vragen horen antwoorden. Prof.dr. C.J. de Ruijter heeft toegezegd om in een later stadium in De Reformatie op de vragen te reageren.

Uit alle artikelen en ook uit het preekvoorbereidingsschema spreekt één duidelijk motief: zorg en liefde voor Christus' gemeente en Gods kinderen en het verlangen om de mensen echt te bereiken met Gods Woord: bemoedigend, troostend, vermanend, stimulerend.

Om dat doel te bereiken zijn in de methode zelf **verfijningen** aangebracht die bevorderen dat de prediker zich nadrukkelijk rekenschap geeft van vragen als: wie wil ik bereiken, wat is mijn doel, en op welke manier kan ik dat doel het beste bereiken. De manier waarop deze vragen meer *methodisch* dan voorheen aan de

orde komen, mag **winst** genoemd worden.

Een volgend winstpunt is dat de brochure **Preken en horen** je helpt de ogen te openen voor de hoorders en hoe verschillend die kunnen zijn. Oog voor de hoorder hebben is belangrijk om te voorkomen dat je preek langs hem en zijn situatie heenschiet. Het is ook goed dat er aandacht is voor de plaats van de predikant zelf in het geheel. Je wordt bijvoorbeeld alert gemaakt op de bagage en de vooroordelen die je zelf hij je hebt in het omgaan met Gods Woord. En verder maken bijvoorbeeld de artikelen van M.E. Hoekzema duidelijk hoe persoon van de predikant een positieve rol kan spelen in voorbereiding en presentatie van de preek.

Mijn vragen in de rest van die artikel zijn samen te vatten onder drie punten:

- A. Wordt de inbreng van de hoorder niet te zwaar geaccentueerd?
- B. Wordt de inbreng van de prediker niet te zwaar geaccentueerd?
- C. Wordt het belang van de exegete wel genoeg gehonoreerd?

A. De inbreng van de hoorder

De brochure wordt niet moe te hameren op het belang van aandacht voor de hoorder. De hoorder mag niet pas in beeld komen ergens in de toepassing van de preek. Van meetaf aan en heel de preek door moet hij worden aangesproken in zijn eigen leefwereld.

Dit zware accent op de hoorder is ergens wel logisch. Dit was immers de grote klacht die klonk, dat de preken over de hoofden heengingen. En een nieuwe aanpak moet worden onderbouwd. Daar worden natuurlijk meer woorden aan

gewijd dan aan de uitgangspunten die min of meer bekend verondersteld worden. Dat kan het beeld vertekenen.

Maar toch. Wanneer én het eigentijdse levensgevoel én de eigentijdse preekmethode nadrukkelijk veel aandacht vragen voor de individuele mens met zijn belevingswereld, vragen en verlangens, dan kan die aandacht gauw té sterk worden.

Wordt **het** zo niet overdreven en krampachtig?

De huidige plaats die de hoorder krijgt in het preekvoorbereidingsschema zelf geeft aanleiding voor dat vermoeden.

De hoorder valt te vroeg in de rede

Meteen al in fase B (homiletische bezinning) van de voorbereiding wordt veel aandacht gevraagd voor de hoorder. De situatie van de hoorder wordt "mede constitutief voor de preekvoorbereiding" genoemd, d.w.z. het is één van de bepalende factoren in het voorbereiden van de preek. Wat wordt daarmee nu precies bedoeld? Dat de situatie van de hoorder een eigen inbreng heeft bij de inhoud **van de boodschap**? Of dat het een 'must' is om de boodschap van de preek te *adresseren* aan de hoorder en te laten *landen* in diens leven? Het lijkt sterk op het eerste: een eigen inbreng van de hoorder bij de totstandkoming van de inhoud van de preek. Want al in het eerste stadium van het bezig gaan met de tekst wordt de aandacht gevraagd voor de leefwereld, de mogelijke herkenning, reacties en blokkades bij de hoorder. Daarbij rijst de vraag: is dat niet te vroeg? Krijgt Gods Woord zo wel voldoende gelegenheid zich uit te spreken?

Het doet denken aan een aan situatie die je wel eens op catechisatie meemaakt: je wilt een

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN

DR. E.A. DE BOER, DR. B. BOS,
DRS. A.L. Th. DE BRUIJNE,
DRS. I.D. HAARSMA, DR. P. HOUTMAN,
DRS. B. LUITEN, DR. K. DE VRIES

MEDEWERKERS,

J.J.D. BAAS, J.M. DE JONG,
DR. A.S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DR. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Meulenbeldlaan 759,7602 XK Almelo,
tel. 0546-870843. E-mail: reformatie@wxss.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24.8260 AA Kampen.

UITGEVER:

Print Media bv. Bedum. Technische Realisatie: Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES

Scholma Druk, postbus 7.9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3073636 Fax. 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie)
E-mail reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66 30.92 620

ABONNEMENT:

f 92.50 per jaar Studenten f 77.- per jaar
(binnenland), f 179.- per jaar (buitenland
zeepost) Opzegging dient 1 maand voor
het verstrijken van het lopende Jaarte
geschieden.

Losse nummers f 2,50 (incl. Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0185-5191

bepaalde gedachte uitleggen en je hebt nog maar net begonnen of één van de catechisanten valt je al in de rede met een vraag over je eerste zinnen. Soms moet je dan zeggen: 'Laat me **alsje** blijft eerst even mijn verhaal afmaken, dan kom ik straks op jouw vraag terug'. Die vraag noteer je dan even. Op zichzelf is het mooi als je zulke actieve catechisanten hebt. Maar toch kan het ook wel eens storend zijn wanneer je je verhaal niet rustig kunt afmaken. Zeker wanneer uit de houding van de catechisant die jou onderbreekt veel verzet en weerstand spreekt. Of wanneer de vraag eigenlijk heel ergens anders over gaat. Je **bent** toch afgeleid. Onwillekeurig blijft die vraag doorzeuren in je hoofd. Je bent geneigd af te wijken van wat je had willen vertellen en toch in te gaan op de vraag of tegenwerping. Kortom, je wijkt af van de boodschap die je had willen vertellen. Is dat dan zo erg? Het wordt er toch alleen maar levendig er van, en je gaat tenminste in op de vragen die echt leven? Inderdaad, maar dat focussen op die vragen van een enkeling heperkt wel degelijk de boodschap die je had willen (en moeten) overdragen. Het heeft dus een versmallend en inperkend effect.

Het primaat van Gods spreken

Nu is een predikant op catechisatie in de rede vallen niet erg. Erger is het wanneer je de Here niet rustig laat uitspreken en er al gauw tussenkomt met onze reacties, vragen en tegenwerpingen. Dat kan er bijvoorbeeld toe leiden dat je met een nogal gekleurde bril verder gaat lezen in de tekst. Vanuit vraagstellingen die misschien wel helemaal niks met die tekst te maken hebben. Maar die zich al meteen tussen jou en die tekst inschuiven.

De vraag is dus: doet het vroege tijdstip in de methode waarop de leefwereld van de hoorder nadrukkelijk aandacht vraagt, geen afbreuk aan het de rust en onthoudenheid om eerst eens te luisteren naar wat de Here in de tekst te zeggen heeft?

Het valt mij op dat verschillende auteurs zich in de brochure rekenschap geven van het risico dat de tekst onvoldoende aan bod komt. Ze waarschuwen daarvoor, maar toch vooral in de marge, als noodzakelijke kanttekening bij de kern van het verhaal. Ook De Ruijter schrijft ergens dat het evangelie en de hoorder geen gelijkwaardige polen zijn. Het evangelie is bron en heeft gezag: daar moet je dus beginnen. Maar is dat uitgangspunt wel consequent genoeg toegepast in het preekvoorbereidingsschema?

Anders gezegd: het primaat van Gods spreken in de tekst wordt wel beleden maar komt het er in de methode duidelijk genoeg uit?

Relationele preekopvatting?

Bij die vooraanstaande plaats van de hoorder komt nog een vraag boven. Kom je zo niet uit bij een soort 'relationele preekopvatting'? In kerken van andere signatuur heeft in de jaren tachtig een relationeel waarheidsbegrip opgeld gedaan inzake het gezag van de bijbel. Alleen datgene uit de bijbel kan als waarheid gelden, wat relevant en herkenbaar is voor de lezer van de bijbel. Waarheid is nooit een objectief, abstract gegeven buiten ons. Nee, waarheid ontstaat in de ontmoeting en wisselwerking tussen de Schrift en de lezer: alleen wat hij kan meemaken krijgt de kracht van waarheid.

Ik ga ervan uit dat de docenten in Kampen mijlenver verwijderd

zijn van een dergelijke Schriftbeschouwing.

Dat het gezag van Gods Woord functioneert zie je ook echt terug, bijvoorbeeld wanneer aan het eind van het preekvoorbereidingsmodel in de 'verificatie' een controle plaatsvindt: is er misschien aan belangrijk exegetisch materiaal voorbij gegaan, waardoor de tendens van de boodschap veranderd wordt? "De relevantie zou dan teveel vanuit de hoorder bepaald kunnen worden". Daar zie je dus dat de tekst zelf een gezaghebbende en kritische functie heeft.

Toch geeft die zinsnede dat de relevantie "teveel vanuit de hoorder bepaald" zou kunnen worden ook te denken. Kennelijk kan de relevantie dus wel degelijk vanuit de hoorder bepaald worden, als het maar niet teveel gebeurt. Laat het bij de Schriftbeschouwing dan niet zo zijn, maar deze preekopvatting vertoont wel degelijk overeenkomst met dat relationeel waarheidsbegrip. Als dat zo is, dan is de vraag op zijn plaats of zo'n preekopvatting niet toch met terugwerkende kracht de Schriftbeschouwing gaat beïnvloeden. Wordt de waarheid van Gods Woord niet alsnog relatief gemaakt? Doordat alleen die elementen uit de tekst of die passages uit Gods Woord bruikbaar geacht worden voor de preek die herkenning en aansluiting aan de hoorder mogelijk maken? Dreigen zo niet de zeggingskracht en inhoud van de Schrift zelf ingeperkt te worden? Komen die niet in een concurrentiepositie te staan met de inbreng van de hoorder die altijd aangesproken moet worden op het niveau van wat voor hem relevant is?

B. De rol van de prediker

Bij de rol van de persoon van de prediker zijn vergelijkbare vragen te stellen als bij de inbreng

van de hoorder. Wordt die rol niet te sterk geaccentueerd? De positie van de prediker wordt enige malen ter sprake gebracht in verband met de formulering van zondag 25 HC: "De Heilige Geest werkt het Woord in onze harten door de verkondiging van het evangelie". Van die formulering worden de drie componenten in het preekvoorbereidingsproces afgeleid. Eerst zijn er de twee polen van het Woord van God en het hart van de hoorder. En tussen die twee polen in zit dan de verkondiging als weg van de Geest naar het hart van de hoorder. Omdat de Geest bij die weg van verkondiging mensen gebruikt, komt zo de persoon van de prediker nadrukkelijk in beeld. En het preekvoorbereidingschema blijkt hij zelfs een afzonderlijke gesprekspartner te zijn. Hij is tussen het evangelie en de hoorder in geschoven als een afzonderlijke derde factor van betekenis.

Ik vraag me eerlijk gezegd af of je het in zondag 25 niet moet laten hij die twee polen. Natuurlijk kun je onderscheid maken tussen de inhoud van het evangelie en de verkondiging ervan. Maar kun je die in zondag 25 zover uit elkaar trekken dat verkondiging en evangelie twee afzonderlijke grootheden worden? Zo is het in zondag 25 vast niet bedoeld. En als er al een derde in het spel is, dan is het Geest die op beide poten werkzaam is: met en door de verkondiging van het Woord en in de harten van de gelovigen.

Verkondiging en verkondiger

Daar komt iets bij. Na het aanbrengen van dit onderscheid tussen het evangelie en de verkondiging ervan vindt er een subtiel maar belangrijke verschuiving plaats. De aandacht verschuift van de *verkondiging* van het

evangelie naar de **verkondiger** van dat evangelie; de persoon van de predikant. Daarmee wordt de grote aandacht voor zijn persoon in het preekproces mede gelegitimeerd. Wat betreft volgorde staat hij zelfs op de eerste plaats in de vroege fase R: de persoonlijke meditatie is nummer 1 in de homiletische bezinning.

Daar zijn grote vragen bij te stellen, nog groter dan bij de aandacht voor de hoorder. Natuurlijk is het waar dat de prediker zichzelf niet kan uitschakelen als hij een tekst gaat uitleggen en een preek gaat maken. Hij neemt zijn eigen bagage mee: levensloop, karakter, humeur, visie op de gemeente enz. De moderne hermeneutiek heeft daar de ogen voor geopend en dat is maar goed ook.

Maar als je die rol van de prediker in het preekproces methodisch gaat inbouwen, uitbreiden en zelfs op nummer 1 zetten in de homiletische bezinning, dan maak je van de nood een deugd! En dan wordt die persoon veel te belangrijk.

Bescheidenheid siert de prediker

Het is nodig je als prediker bewust te zijn van je eigen bagage. Maar dan niet met het doel om die uit te pakken en uit te stallen en op de eerste plaats te zetten in jouw verstaan van de tekst. Maar juist met het doel om die bagage eerst maar eens een poosje op de gang te zetten of – als dat niet kan – aan de toets van de exegese bloot te stellen. Wanneer de Geest met het Woord het hart van de hoorder wil zoeken, en jij mag in die grote onderneming een instrument zijn, dan moet het eerste zijn wat je als prediker doet: je mond houden en je heel bescheiden opstellen. Dat siert juist de predi-

ker. Over voorbeeldfunctie gesproken!

Ik besef dat ik daarmee de intenties waarmee de rol van de prediker op deze plaats is gezet, geen recht doe. De intentie is niet dat de predikant zich gaat profileren. Het doel is te werken aan een persoonlijk doorleefd preekproces. Die intentie valt alleen maar toe te juichen. Niemand zit te wachten op predikanten die zonder persoonlijke betrokkenheid op de kansel hun verhaal afsteken. Daar zijn tal van behartigenswaardige dingen over te lezen in de artikelen.

Maar de manier waarop die gedachten vervolgens vertaald worden in het preekvoorbereidingsproces vind ik griezelig. Wat natuurlijk ga je met eigen verwachtingen naar de tekst toe, je hebt die tenslotte zelf gekozen. Maar het lijkt mij zuiver en eerbiedig om die eigen ideeën zeker in eerste instantie zoveel mogelijk het zwijgen op te leggen of ze te laten corrigeren en elimineren door grondige exegese van de tekst zelf. Dus niet als eerste vragen stellen in de trant van: wat zegt de Here hier tegen mij, en wat heeft het met mijn leven te maken, wat 'doet' het mij? De eigen affectieve verwerking wordt van groot belang geacht. Hier staat – zeker in dit beginstadium van de preekvoorbereiding – de persoon van de prediker te zeer centraal. Het is mij te ikericht. Ik weet wel dat men dat in Kampen niet zo bedoelt. Maar de vooraanstaande plaats die de persoonlijke meditatie heeft in de methode roept de vrees wakker dat die meditatie gaat werken als een zeef waardoor de informatie uit de tekst al meteen gefilterd wordt. De uiteindelijke preek kan toch ook té sterk persoonlijk gekleurd zijn? Dat maakt de meditatie op *déze plaats in de methode* tot een kwetsbaar en riskant element.

Middelaar, meester of dienaar

Deze benadering van de rol van de prediker doet sterk denken aan opvattingen over de prediker als 'middelaar' die Gods Woord van vroeger moet bemiddelen naar de mensen vandaag. Zijn persoon is dan onmisbaar als een soort transformatorhuisje. Dat kan leiden tot preken waarin het woord 'ik' vaker valt dan de Here (en veel mensen in de kerk!) lief is.

Een predikant is dienaar van het goddelijke Woord. Rij moet de neiging in zichzelf bestrijden om zich van dat Woord meester te maken. Hij kan weliswaar niet wegvallen in de verkondiging. Maar hij moet er wel naar streven om bij de ontmoeting tussen de Here en zijn gemeente zo weinig als maar mogelijk is persoonlijk in de weg te lopen of op te vallen. Deze preekmethode lijkt hem juist uit te nodigen en aan te moedigen tot het tegenovergestelde.

In verband hiermee speelt ook de vraag: in hoeverre mag je vertrouwen op de kracht van dat Woord zelf? In de artikelen wordt gewaarschuwd voor het verschijnsel van woordmagie. Woordmagie is de gedachte dat het Woord van God zelf zijn werk wel doet. Als je het Woord maar goed uitlegt voor de luisteraars, dan maakt het verder niet uit hoe je dat als prediker doet. Die opvatting wordt met kracht bestreden. En terecht. Maar er zijn toch wel andere methoden denkbaar om te zorgen voor een zorgvuldige en betrokken preek dan het geven van zo'n prominente plaats aan de prediker in het voorbereidingsproces? Wanneer de predikant iets als de middelaarsfunctie krijgt toegeschoven die hem in de moderne homiletiek wel wordt toegedicht, wat blijft er dan nog over van het vertrouwen op de kracht en de

doorzichtigheid van het Woord zelf?

C. Exegetische basis wordt homiletische bezinning

In zijn boek *De Preek* zet prof.dr. C. Trimp meteen na de tekstkeus de exegeze. Daar moet een predikant mee beginnen. Exegeze is "het fundamentele werk waarmee de preekarbeid staat en valt". Daartoe rekent Trimp o.m. het vertalen vanuit de grondtekst, het lezen van commentaren, het studeren op de betekenis van kernwoorden en het vergelijken van de tekst met andere Schriftplaatsen. Pas daarna komt de overgang naar de eigen meditatie, waarbij de betekenis van de tekst voor de hoorders geruime tijd wordt overwogen. Tenslotte moet de boodschap die zich na exegeze en meditatie heeft uitgekristalliseerd, in verband worden gebracht met de leer van de Schrift als geheel waardoor de preek gedragen moet worden. Dit wordt wel genoemd de 'analogia fidei', de overeenstemming met het geloof.

Leg je daar het preekvoorbereidingsschema naast zoals weergegeven in het artikel van vorige week dan valt vooral op dat de exegeze een andere plaats heeft gekregen. Zij is één van de drie elementen geworden van het onderdeel 'homiletische bezinning' dat cirkelt rond de tekst. Het is de bedoeling dat de exegetische analyse van de tekst plaats vindt in wisselwerking met het persoonlijke meditatie en de pastorale reflectie. Verder wordt erop aangedrongen om in de exegetische analyse zo veel mogelijk zelfstandig te werken. Pas na de vaststelling van de eigen exegeze mag je te rade gaan bij drie á vier commentaren. Met andere woorden, je bent dus lange tijd zelf(standig) bezig met de tekst.

Bij dit alles komen vragen op. Hier volgen er drie.

Rol exegeze teruggebracht

In de eerste plaats: wordt de rol van de exegeze hier niet fors teruggedrongen? Jk kan het moeilijk anders zien. Ingeklemd tussen persoonlijke meditatie en pastorale reflectie dreigt de exegeze in een concurrentiepositie te geraken komen met die beide andere onderdelen en een stuk van haar vrijheid en zelfstandigheid te verliezen. In elk geval vormt de exegeze niet meer zoals voorheen de basis onder het hele preekproces. Ze is teruggebracht tot een onderdeel van de homiletische bezinning. Is hier bij alle aansluiting met Trimp niet duidelijk een breuk waarneembaar? Zie ook de bovengenoemde bezwaren over de hoorder (en prediker!) die 'te vroeg in de rede valt'.

Waarde commentaren onderschat

In de tweede plaats: de prediker wordt geacht lang alleen te zijn met de tekst. De commentaren gaan pas open nadat resultaten van persoonlijke meditatie en eigen exegeze zijn vastgelegd. Is dat niet te laat? Want nu wordt er wel heel veel verwacht van de inzichten van één persoon. Op zijn individuele inzichten en kwaliteiten wordt een zware hypotheek getrokken. Commentaren bieden toegang tot de resultaten die anderen hebben geboekt in het kijken naar de tekst. Daarin hebben zij op hun beurt vaak ook weer resultaten van hun voorgangers verwerkt. Is het wel verstandig om dat alles zolang onbenut te laten? En getuigt het niet van bescheidenheid om te erkennen dat je zonder de hulp van die anderen niet ver zult komen in

het begrijpen wat de Here nu wil zeggen? Met een variant op Paulus: het Woord van God is niet bij jou begonnen en het heeft niet alleen jou bereikt (1 Kor. 14 : 36). Alleen samen met alle heiligen ben je in staat de liefde van Christus en de volheid van God te leren kennen. Heeft dat ook niet iets te zeggen voor de rol van commentaren in het preekvoorbereidingsproces? Wees liever niet te lang opgesloten binnen je eigen beperkingen.

'Analogia fidei' ontbreekt

In de derde plaats: Waar blijft de functie van de 'analogia fidei', de overeenstemming met het geloof? Zonder daarover nu lang uit te weiden: het ontbreken van dit vitale onderdeel kan ertoe leiden dat in de preek vaker de plank wordt misgeslagen. Om twee belangrijke missers te noemen: de centrale positie van Christus en zijn werk kan eerder over het hoofd worden gezien; en de preek kan sneller wettisch worden.

Verificatie

Hierboven is gesteld dat de plaats van de exegese in het preekvoorbereidingsschema is teruggebracht. De eerlijkheid gebiedt om erop te wijzen dat de resultaten van de exegese nog wel een keer terug dienen te komen aan het eind van de rit, in de verificatie. Dat is dus nadat de preek al helemaal uitgeschreven is. Toch valt hiervan niet veel versterking voor de plaats van de exegese te verwachten. De plaatsing van dit onderdeel helemaal aan het eind komt namelijk nogal werkelijkheidsvreemd over. Hoeveel predikanten zullen, nadat ze hun preek al helemaal uitgeschreven hebben, nog de tijd en mentale ruimte hebben om opnieuw de exegese erbij te pakken? En als ze het al doen,

hoe velen zullen het kunnen opbrengen om de preek waar ze uren op gezwoegd hebben en die dan eindelijk klaar is, nog weer te gaan aanpassen of ombouwen? Kortom, die verificatie zou eerder in het proces moeten worden gesitueerd, nog voor het vormgeven van de preek.

Volgende week Deo Volente een

slotartikel, onder meer over het schema uitleg-toepassing, de waarde van 'herkenning' in de preek en het verschil tussen de oudere en de jongere generatie predikanten.

Ds. K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk te Alphen aan den Rijn

redt een kind in china..!

In China worden 'overtollige' kinderen aan hun lot overgelaten in kinderverblijven. Werkloze burgers krijgen opdracht voor hen te zorgen. Zij vinden het minderwaardig om dit werk te doen.

De deur stoot echter op een kier. De meest verwaarloosde kinderen mogen naar een tehuis waar wel goed gezorgd wordt. De babies worden uit hun 'stoelboxen' bevrijd. En zij worden met liefde verzorgd. Een klein begin in een duister land.

stichting

redt een kind

**Redt een Kind in China.
Giro 1599333, St. Redt een Kind, Ommen.**

**Papaverstraat 19, 7731 VS Ommen
Telefoon: 0529 - 455907**

Wij dan ...hebben vrede met God..., Romeinen 5,7

Vrede. Daar kan iedereen zich iets bij voorstellen. Vrede - dat is dat alle oorlogen eindelijk ophouden. Dat er geen bomaanslagen meer gepleegd worden. Dat ieder mens op deze wereld een plek heeft om te wonen en te leven. Duf niemand meer hoeft te vluchten voor de dreiging van andere mensen. Vrede is ook: duf de onderlinge verhoudingen tussen mensen weer goed worden. Want ook als er geen oorlog is, kan er haat zijn, ruzie, en onenigheid

Vrede met God

Vrede. Heeft dat in de bijbel niet een heel andere betekenis? Daar gaat het niet in de eerste plaats over vrede tussen mensen. Maar over de vrede tussen God en ons. De verbroken verhouding met God is hersteld. Er staat niets meer tussen God en ons in. Daar heeft Jezus Christus voor gezorgd. Doordat Hij aan het kruis voor onze zonden gestorven is, heeft Hij vrede gebracht. Vrede op aarde. zongen de engelen, toen ze Jezus' geboorte aankondigden. Onzichtbare vrede. Vrede in je hart. Maar wat moet je met een vrede in je hart, als de wereld om je heen afgebroken wordt? Als er zoveel oorlog is, zoveel onverdraagzaamheid, zoveel discriminatie? Als je naar je eigen hart kijkt, zie je toch ook haat en afkeer. De ander niet de ruimte willen geven. Hoe is dat dan te merken, dat je vrede met God hebt? Wat verandert dat aan de situatie? Of moet je zeggen: die vrede ligt in de toekomst?

Tastbare vrede

Want de bijbel heeft het ook over een vrede die zichtbaar en tast-

baar is. Jesaja profeteert dat zwaarden tot ploegscharen worden omgesmeed, anders gezegd: oorlogstanks worden tot oogstmachines omgebouwd. Militaire academies kunnen gesloten worden. Niemand zal meer kwaad doen of onheil aanrichten (Jesaja 2 en 11). Dat zal ooit gebeuren, in de toekomst, ver weg. Of misschien al dichtbij! Maar in ieder geval niet nu.

Maar is die tastbare vrede niet de vrede, waar we op zitten te wachten? Waar zoveel mensen in deze wereld om schreeuwen? Een einde aan oorlog, geweld en haat. Is het dan niet op z'n zachtst gezegd misplaatst om aan te komen met de vrede met God? Een vrede die misschien niets aan je leven verandert? Een vrede waas niemand uit zichzelf om vraagt.

Onvoorstelbaar

Ons probleem is, dat wij zo van God vervreemd zijn dat wij Hem niet eens meer missen. De gevolgen van onze opstand tegen God, die zouden we graag uit de weg geruimd zien. Maar als dat gebeurd is, zijn we **dik** tevreden. Een mooi leven voor jezelf, wat

wil je nog meer? Je weet niet wat je mist. Je beseft niet dat je zonder God niet kunt leven. Als dat besef dan toch begint door te breken door Gods genade, dan nog blijft die vrede iets onvoorstelbaars. Die gaat alle verstand te boven (Filippenzen 4,7). Want God is onvoorsielbaar groot. Spreken over God blijft kinderwerk, hoe geleerd je ook bent, hoe doorleefd je geloof ook is. Het is niet te bevatten wie God is. Ook de vrede mei God is onvoorstelbaar groot.

Allesomvattend

Die vrede beperkt zich niet tot vrede in je hart. Die vrede ligt ook niet alleen maar in de toekomst. Van die vrede mag je alles verwachten. Omdat je van God alles mag verwachten. Nu en in de toekomst.

Maar het is ook een vrede die strijd brengt. Want als God je bondgenoot is geworden, krijg je een andere vijand. Verandert er dan niets? Er verandert veel! Want je bondgenoot is niet Iemand, die op je ondergang uit is. Maar iemand, die je leven wil geven en kan geven. Iemand, die niet steeds maar je fouten blijft nadragen. Iemand bij wie je tot rust komt. Iemand bij wie je tevredenheid leert kennen, omdat Hij alles voor je is en je alles geeft. Iemand bij wie je diepste verlangen vervuld wordt. Hij is je Vader.

Ds. D. Mak is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hoek

VOOR EN NA DE ONTMOETING EEN ANDER MENS

H.J.D. Smif

wan n met God

In deze reeks artikelen is de rode draad Gods genade. God accepteert ons zoals wij zijn, omdat Hij hart voor ons heeft. Dat God van ons houdt heeft Hij eens en vooral duidelijk gemaakt, toen Hij zijn eigen lieve Zoon zond om voor ons te sterven aan het kruis.

Bekende klanken voor kerkleden. Maar beseffen we ten diepste wat hiermee gezegd wil zijn? Het christelijk leven is een spannende en uitdagende levensreis, waarin ons steeds meer van de liefde van God duidelijk zal worden! Hij houdt van ons... Dat betekent volgens de bijbel ondermeer, dat God ons al in oog en hart had, voordat de wereld geschapen was (Ef.1.4; vergelijk 1 Pezr.1.20). Hij houdt van ons... Dit betekent, dat Hij grote plannen met ons heeft en dat onze toekomst verzekerd is (Rom.8,17,18,28-30). Hij houdt van ons... Dit betekent ook, dat niets en niemand ons in dit leven van zijn liefde zal kunnen scheiden (Rom.8,31-39). Hij houdt van ons.. Dit betekent, dat elke dag mag baden in het licht van Gods liefde. Hij houdt van ons!!!

Deze overtuiging wil de Heilige Geest steeds dieper in ons hart laten afzinken. We zagen de vorige keer, wat het gevolg daarvan is. Het leven met God wordt ontgaan van alle 'moeten'. In de ontmoeting met God wordt elk moeten verslonden. We 'moeten' niet langer voor God leven. Immers, we *willen* voor God leven, omdat Hij zijn goddelijk leven niet langer wil denken zonder ons! Pau-

lus ziet dit diepe veranderingsproces in het leven van christenen veroorzaakt door de Geest van het zoonschap (Rom.8,15). Niet langer leven christenen onder het slavenjuk van het moeten, maar ze leven als vrije kinderen van God, die gelukkig zijn met het leven in Vaders huis (vergelijk Gal.4,6.7).

Kortom, in de ontmoeting met de genade van God smelt de Geest van het zoonschap elk moeten om tot een hartelijk willen (vergelijk zondag 1 van de catechismus).

Nu blijkt echter uit de praktijk van het christelijk leven, dat de hierboven gegeven beschrijving van het leven met Christus lang niet altijd rijmt op de praktijk van ons leven!

Wat is er aan de hand? Is de bijbel niet opgewassen tegen de harde praktijk? Is de leer van de kerk niet toegesneden op onze post moderne tijd? In de christelijke kerk verdienen zulke vragen een ontkennend antwoord. Wie zal het beter weten dan God de Heilige Geest? Zijn kracht en wijsheid zijn toegesneden op elke tijd!

Ik denk, dat gelet op deze kloof tussen bijbel en praktijk iets onze aandacht moet hebben.

Een ontmoeting met God, die het hart laat smelten, is een heel gebeuren, die niet tussen de bedrijven door plaatsvindt. Het gaat een keer gebeuren in het christelijk leven. Het zal een christen ook zeker niet ontgaan. Hoe kan het ook anders, als je God ontmoet in zijn genade en de Heilige Geest ter plekke je hart laat smelten!

Maar de Heilige Geest gaat bij de een **zus** en bij de ander zo te werk. Bij de een smelt Hij het hart vroeg om, bij de ander laat. Rij de een plotseling, bij de ander als gevolg van een lang proces. En daarbij moeten we ook nog bedenken, dat het mogelijk is, dat gesmolten harten weer kunnen stollen, omdat we bij de warmte van Gods genade weglopen en opnieuw kou (zonde) toelaten in ons leven!

Dit alles heeft tot gevolg, dat er altijd gemeentelieden zijn, die bewust willen leven met Gods genadige ontmoeting in de rug, en dat er gemeentelieden zijn, die deze ontmoeting nog niet hebben gehad of die hun gesmolten hart weer hebben laten stollen!

Even een heel duidelijke waarschuwing: ik bedoel beslist niet te zeggen, dat je zonder deze ontmoeting met God niet bij God hoort of dat je moet twifelen aan je redding, als je deze ontmoeting nog niet gehad hebt. Ik heb het nu immers over de doorwerking van Gods genade in ons leven en niet over het bezit ervan. Laat ik met bijbelse voorbeelden proberen dit duidelijker te maken. Job hoorde bij God. Mij was een voorbeeld van geloof, zo

vroom en oprecht, godvrezend en wijkende van het kwaad (Job 1,8). Toch lezen we in Job 42,5: "Slechts van horen zeggen had ik van U vernomen, maar nu heeft mijn oog U aanschouwd." Job heeft God ontmoet! Hij zal hierna een ander mens zijn! Trouwens over 'van horen zeggen' gesproken: de Samaritaanse vrouw brengt haar stadsgenoten in contact met Jezus. Daarna zegt zij: "Wij geloven niet meer om wat gij zegt, want wij zelf hebben Hem gehoord en weten, dat deze waarlijk de Heiland der wereld is." Opnieuw: zij hebben God ontmoet en dat heeft hun geloof oneindig verdiept (Joh.4,39-42). Ook van de profeet Jesaja is een ontmoeting met God hekkend (Jes.6), dat zijn geloof in de Heilige God beslissend heeft beïnvloed. Was Jesaja

voor zijn ontmoeting met God geen gelovig profeet? Maar natuurlijk wel! Misschien het duidelijkste illustratie van wat ik bedoel nog wel, de oudste zoon uit de gelijkenis van de Hcrc Jezus in Lucas 15 over die vader met zijn twee zonen. Die oudste zoon is altijd bij zijn vader thuis geweest. Vader zegt dan ook onomwonden: Kind, gij zijt altijd bij mij en al het mijne is het uwe."! Maar deze zoon is nota bene als bewoner van vaders huis zich toch niet bewust van vaders genade. Hij heeft er geen idee van! Hij moet de ontmoeting met de vader in zijn genade nog hebben. Dat zal zijn wrok omsmelten in genade... Wat ik dus bedoel te zeggen is *niet*!, dat je voor je ontmoeting met Gods genade geen christen bent en daarna wel. Maar ik zeg,

dat een ontmoeting met Gods genade je leven met Christus enorm kan verdiepen.

Want dan smelt je hart...

'Dit betoog bedoelt dus niet gedachten te steunen, als zou er in het christelijk leven een soort tweede zegen (second blessing) nodig zijn, waarna je je eigenlijk pas echt christen mag noemen. Wel wil ik aandacht vragen voor het feit, dat de beleving van Gods genade onder Gods kinderen erg kan verschillen en dat juist deze verschillen belangrijk bijdragen aan een verdiepte of juist meer oppervlakkig geloofsbeleving en geloofspraktijk. Om met de bijbel te spreken: Gij dan, wees krachtig in de genade van Christus Jezus (2 Tim.2,1; vgl. 2 Petr.3,18).

Ds. H.J.D. Smit is predikant van de Gereformeerde Kerk te Badhoevedorp

De kerk helpen kerk te zijn

Gereformeerde Hogeschool
Postbus 10030
8000 GA Zwolle
Bezoekadres: Grasdorpstraat 2 Zwolle

Opleiding voor Kerkelijk Werker op HBO-niveau

Het werk

U bent een **oprecht** en kerkelijk betrokken christen en gaat

- samen met gemeenteleden en **ambtsdragers** het kerk-zijn stimuleren,
- uw gaven **inzetten** om kerkleden te stimuleren bij evangelisatie, diaconaat en pastoraat;
- aan het werk met de hele gemeente, van jeugd (catechese, jeugdwerk of kindclub) tot bejaarden.

De opleiding

- Een uitdagende mix van praktijk en op de praktijk gerichte theorie: theologie, gemeentebouw, oriëntatie op kerk en samenleving.
- Aandacht voor eigen functioneren.
- Wekelijks volgt u colleges (woensdagmiddag en -avond in Zwolle) en doet u 10 - 15 uren zelfstudie.
- De opleiding gaat uit van een samenwerkingsverband van GVI, OGG, TUK, GH, IRTT en de Drtehoek

Informatie

- Kijk op: www.gh-gpc.nl
- Bel. de coördinator Hans Meerveld, (038-42 555 42 (GH))
- Email: jmeerveld@gh-gpc.nl
- Of schrijf naar de GH.

Open Dagen: Zaterdag 7 oktober a.s. | Vrijdag 19 januari a.s.
van 11.00 - 15.00 u | 16.00 - 19.00 uur

ONTVANGEN VAN DE HEILIGE GEEST (I)

A.N. Hendriks

Achtergronden

De trouwe lezers van ons blad weten dat ik in de loop van de jaren al heel wat onderwerpen uit de leer van de Heilige Geest besproken heb. Tot nog toe ontbrak aandacht voor het werk van de Geest bij de komst van onze Verlosser in de wereld. De kerk heeft in haar belijdenis nadrukkelijk over dit werk gesproken. Wij horen erover in de Apostolische Geloofsbelijdenis, de Geloofsbelijdenis van Nicea, in Zondag 14 van de Heidelbergse Catechismus en in Artikel 18 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. In enkele artikelen willen wij nu stil staan bij dit werk van de Heilige Geest, waarbij vragen aan de orde zullen komen als: Wat zegt de Schrift hierover? Hoe treedt de Heilige Geest hier op? Welk 'vlees' nam Gods Zoon aan door de werking van de Heilige Geest? Hoe werd Hij ons in alles gelijk, behalve de zonde? Uitputtend zal de bespreking van het aangelegen onderwerp niet zijn. Ik veroorloof me de vrijheid om slechts op enkele belangrijke aspecten te wijzen,

Een omstreden belijdenis

Er is geen artikel van de Apostolische Geloofsbelijdenis dat de eeuwen door za fel bestreden is als de belijdenis dat onze Verlosser ontvangen is van de Heilige Geest en geboren is uit de maagd Maria. Er is rond dit artikel sprake van een 'geweldige en langdurige strijd' ¹. En deze strijd duurt tot op vandaag toe ². De Strijd blijkt ook heel oud te zijn. Reeds in de eerste eeuwen van de christelijke kerk werd de vleeswording van Gods Zoon op allerlei manieren bestreden.

De apostel Johannes - zo blijkt uit zijn brieven - had reeds te maken met lieden, die nadrukkelijk ontkenden dat Christus "in

het vlees gekomen is" (1 Joh. 4:2; vgl. 2 Joh.: 7). Ook wilden deze lieden niet weten van een vereenzelviging van 'Jezus' en 'Christus'. De belijdenis dat Jezus de Christus is, werd door hen geloofend (1 Joh. 2:22). Johannes noemt hen 'antichristen' (1 Joh. 2:18), 'valse profeten' (1 Joh. 4:1) en 'misleiders' (2 Joh.:7). De typeringen zijn scherp, maar de apostel ziet dan ook in hun dwaalleer het hart van het evangelie op het spel slaan: wie de Zoon in het vlees loochent, heeft ook de Vader niet (1 Joh. 2:23).

Het is niet gemakkelijk de leer van de door Johannes bestreden dwaalgeesten precies in kaart te brengen. Vaak heeft men bij hun

leer gedacht aan die van *Cerintus*, een nevelachtige ketterse figuur uit de eerste eeuw, die volgens het getuigenis van *Irenaeus* leerde dat Jezus geboren was uit Jozef en Maria, zoals alle mensen uit een aardse vader en moeder. Na de doop in de Jordaan was op Jezus de hemelse Christus in de gedaante van een duif neergedaald. Maar voordat het kruislijden een aanvang nam, had deze hemelse Christus Hem weer verlaten, zodat Jezus wel aan het kruis gespijkerd werd, maar Christus vrij bleef van het lijden. De geleerden houden hun aarzelingen. Er is hier niet met zekerheid te spreken. In elk geval kan gezegd worden dat de apostel Johannes reeds te maken had met bepaalde *docetische* dwalingen (*docetisme*, van het Griekse *dokein* = schijnen). Onder *docetisme* rekent men al die dwalingen, die een werkelijke vleeswording van het Woord ontkennen, waarbij dan vaak de gedachte speelt dat de hemelse Christus een *schijnlichaam* aannam en dus anders was dan Hij *leek*, een soort 'veaklede prins' was ³. Van Christus is niet te zeggen: ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria. Daarbij speelt een belangrijke rol, dat men God absoluut niet met het kruislijden in verband wilde brengen ⁴. Op de achtergrond daarvan weer staat onmiskenbaar *gnostische* invloed: het dualisme tussen het hemelse en het stoffelijke.

De Wederdopers

De gedachten van het docetisme

leefden voort in middeleeuwse sekten en kwamen opnieuw tot uitdrukking in de christologie van de Wederdopers uit de zestiende eeuw. Deze Wederdopers vormden een bont gezelschap en dat werd ook zichtbaar in hun nogal uiteenlopende leringen met betrekking tot de vleeswording van het Woord.

Guido de Bres, die wij kennen als de opsteller van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, wijst er in een geschrift tegen de Anabaptisten op hoeveel *verschil* van gevoelen er onder hen is ten aanzien van de uitleg van Johannes 1:14 "En het Woord is vlees geworden...". De Bres schrijft: "Want eenighe van hen segghen: Dat het vleesch Christi van der eeuwicheydt gheweest is. Jae dat het een lichaem was, maer dal het Woordt daermede noch niet becleet en wat ende dat dit lichaem in den Hemel was ghelyck een cleet in een coffer totder tyt toe, dat Christus dat aenghedaen heeft. De andere bekennen wel, dat het vleesch Christi eenich beginsel ghehadt heeft, maer dat sulck zyn begin van den Hemel sy, van waer Christus zyn vleesch afghebrocht heeft, ende dat hy door den buyck van Marie als het water door een gote oft de Sonne door een glas gegleden ende ghegaen is. Oock isser daer noch andere, die wel toestaen dat Christus den oorspronck zyns vleeschs In Maria ontfanghen heeft"⁵.

Als voorbeeld noem ik nu de bekende Menno *Simons*, die meer dan iemand anders zijn stempel op de doperse beweging heeft gedrukt en met wie o.a. Calvijn en de Bres zich nadrukkelijk hebben geconfronteerd. Menno dan meent dat het eeuwige Woord in de schoot van Maria indaalt door de Heilige Geest en vlees en bloed aanneemt, zónder echter vlees en bloed aante nemen van Maria's lichaam. Het Woord wordt mens *in* Maria,

maar niet *uit* Maria. Het is een hemelse mensheid.

Menno zegt: "Wij belijden en zeggen, en dat in overeenstemming met het Woord des Heren, dat de Schrift niemand vrijstelt van zonde behalve Hij die inderdaad daar vrij van is, namelijk Christus Jezus (Jes. 53:12); daarmee is het duidelijk aangetoond dat Hij niet uit Maria's vlees is, want zij is ook onder de zonde besloten, maar wij belijden dat het heerlijk Woord des Vaders, dat geen zonde kende, vlees werd (Joh. 1:14)"⁶.

Wij ontdekken dat Menno op een bepaalde manier docetisch denkt. Voor zijn besef loochent hij niet de vleeswording van het Woord; maar hij bestrijdt dat het Woord vlees aangenomen heeft uit Maria. Eigenlijk is Maria ook niet de moeder van Jezus, maar slechts zijn voedster⁷.

Wat wij al eerder tegenkwamen bij de doceten speelt ook bij Menno een overheersende rol: Hij wil op deze manier met kracht de *zondeloosheid* van Christus waarborgen. De Verlosser kan niets uit Maria aannemen, want alles wat van Adam afstamt, is onrein. Ja het natuurlijke zelf is vleeselijk en onrein! Een zondeloze menselijke natuur is voor Menno onvoorstelbaar. Hier wreekt zich het dualisme tussen het natuurlijke en het genadewerk van God, dat voor het dopendom zo kenmerkend is en waarin wij gnostische gedachten zien nawerken.

Negentiende eeuw

De belijdenis "ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria" kwam vooral in de negentiende eeuw onder druk te staan. Al eerder was er een strijd ontbrand over de geldigheid en de geloofwaardigheid van het Apostolicum, waarbij ook de maagdelijke geboorte niet buiten schot bleef⁸.

Maar wanneer in de negentiende eeuw de schriftkritische bijbelwetenschap het gezag van de boeken van het Nieuwe Testament aantast en deze boeken gaat beschouwen als gewoon menselijke, waarop historisch-kritisch onderzoek mogelijk moet zijn, brandt ook de kritiek op wat het Apostolicum belijdt over Christus' ontvanging en geboorte los. Wij horen bezwaren die tot in onze tijd weerklink vinden en nog steeds opgeld doen⁹.

Allereerst wijst men op de wel heel smalle basis waarop de belijdenis van de maagdelijke geboorte rust. Het gaat in feite slechts om twee plaatsen in het Nieuwe Testament: Matteüs 1:18-25 en Lukas 1:26-38. Noch in de andere evangeliën noch in de brieven wordt erover gesproken. Dit wijst erop dat wat Matteüs en Lukas verhalen, niet tot het oorspronkelijke apostolische getuigenis behoort.

Vervolgens wijst men op de resultaten van het godsdienst-historisch onderzoek. Dit onderzoek toont dat er parallellen zijn tussen de berichten over een maagdelijke geboorte én hellenistisch-syncretistische mythen over de geboorte van goden en godenzonen. In het idee van een maagdelijke geboorte ontmoeten wij een veel-voorkomend motief om de goddelijke afkomst van de held van het verhaal te verklaren.

Tegen de gedachte van een maagdelijke geboorte wordt ook aangevoerd dat ze leidt tot een negatieve kijk op de sexualiteit en het huwelijk. De Duitse wijsgeer F. Nietzsche schijnt gezegd te hebben: Het dogma van de onbevleete ontvanging (uit de H. Geest) betekent een bevlekking van de ontvanging! In de vierde plaats stelt men dat de leer van een maagdelijke geboorte in wezen docetisch is. Hoe kan Jezus echt mens zijn wanneer Hij niet ook een aardse

vader heeft? Een kind zonder aardse vader is geen werkelijk mensenkind.

Het Apostolicum

De Apostolische Geloofsbelijdenis, zoals wij die kennen, belijdt zowel de ontvangenis van Christus van de Heilige Geest als zijn geboorte uit de maagd Maria. Het heeft echter wel enige tijd geduurd, voordat de kerk in haar credo ook expliciet de heilige *ontvangenis* beleed. Al heel vroeg doet de kerk expliciet de heilige *ontvangenis* beleed. Al heel vroeg doet de kerk belijdenis van Christus' geboorte uit de maagd Maria, maar over zijn ontvangenis van de Heilige Geest wordt eerst later gesproken. Het Apostolicum gaat volgens de geleerden terug op de oude belijdenis van de kerk te Rome, zoals die aan het begin van de tweede eeuw gestalte kreeg. In deze oude belijdenis van de kerk te Rome wordt beleed: "En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Here, die geboren is uit de Heilige Geest en de maagd Maria", maar de heilige ontvangenis wordt nog niet expliciet genoemd. In de oudste vorm van de Geloofsbelijdenis van Nicea, zoals die op het concilie van Nicea (325) werd geformuleerd, ontbreekt zelfs de maagdelijke geboorte. Het concilie sprak uit: "(Wij geloven) in een Here Jezus Christus, de Zoon van God, ... die om ons mensen en ons behoud neerdaalde en vlees aannam, mens werd...". Pas in de vierde eeuw krijgt het werk van de Heilige Geest bij de vleeswording van het Woord en diens geboorte uit de maagd Maria aparte vermelding in het Niceanum, doordat het concilie van Constantinopel (381) de woorden toevoegt: "...en vlees aannam uit de Heilige Geest en de maagd Maria en mens werd" ¹⁰.

Het Apostolicum, zoals wij dit nu in ons kerkboek hebben, is zeer waarschijnlijk ontstaan in de zevende eeuw en heeft als oorsprongsgebied het zuidwestelijk deel van Frankrijk. Het kreeg vooral door toedoen van keizer Karel de Grote erkenning in het Frankische rijk en baande zich **via** dat rijk een weg naar Rome. In de elfde en twaalfde eeuw werd het het Credo van het Avondland. In dit Credo nu wordt beleed: "die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria" ¹¹. Wij kunnen constateren dat de kerk reeds vroeg de geboorte van Christus uit de maagd Maria beleeden heeft (zie de oud-roomse belijdenis), maar dat het enige tijd geduurd heeft, voordat zij ook expliciet sprak van zijn *ontvangenis* van de Heilige Geest. In de middeleeuwse vorm van het Apostolicum wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen zijn ontvangenis (vgl. het *conceptus*) én zijn geboorte (vgl. het *natus*), er worden twee werkwoordsvormen gebruikt, terwijl er ook nog sprake is van twee verschillende voorzetsels: in verband met de Heilige Geest is sprake van het voorzetsel *de* (door) en in verband met Maria van het voorzetsel *ex* (uit) ¹². Wij mogen in dit gebruik van twee werkwoordsvormen opmerken dat de kerk aparte aandacht heeft willen vragen voor de heilige ontvangenis, terwijl de verschillende voorzetsels de bedoeling hebben om bij de vleeswording van het Woord scherper te onderscheiden tussen de rol van de Heilige Geest en die van de maagd Maria, een onderscheid dat de oud-roomse belijdenis en de belijdenis van Nicea door het gebruik van één prepositie zo nog niet aangaven ⁷. De christelijke kerk is ook hier door de Heilige Geest in alle waarheid geleid (vgl. Joh. 16:13)

en heeft nadrukkelijker dan zij eerder deed, het werk van de Heilige Geest beleeden bij de komst van Gods Zoon in deze wereld.

In een volgend artikel hopen wij te luisteren naar het getuigenis van het Nieuwe Testament.

¹ G.C. Berkouwer, *Het werk van Christus*, Kampen 1953, p. 103.

² Vgl. bijv. H.M. Kuitert, *Jezus: nalatenschap van het christendom*, Baarn (1998), p. 237: "Maagdelijke geboorte? Ycc dus, niet echt. Het verhaal dat Lucas vertelt, drukt een opvatting over Jezus uit". W. Berkhof, *Christelijk geloof. Een inleiding tot de geloofsleer*, Nijkerk (1973), ziet het verhaal van de maagdelijke geboorte bij Matteüs en Lukas als "een latere verrijking van de overlevering... om concreet uitdrukking te geven aan de belijdenis dat Jezus, de Zoon hij uitstek, niet uit de empirische mensenwereld opkomt, maar een nieuwe schepping is..." (p. 308), maar rekent het niet tot het kerugma en de paradosis van het Nieuwe Testament.

³ A. Grillmeier, *Jesus der Christus im Glauben der Kirche*, I, Freiburg-Basel-Wien (1979), p. 188.189 wijst erop hoe veel verschillen er zijn in de leringen van hen die men als 'doceten' aanduidt. Hij merkt op: "Unter diesem Namen kann man verschiedene Versuche zusammenfassen, das Problem der Gottes unwürdigen Menschwerdung und eines skandalösen Leidens des Sohnes Gottes auf dualistisch-spiritualistischer Basis zu lösen (p. 187).

⁴ Vgl. A. van de Beek, *Jezus Kurios. De Christologie als hart van de theologie*, Kampen (1998), p. 98: "Docetisme betekent dus niet zozeer dat het lichaam schijn was, maar dat het lijden schijn was".

⁵ Geciteerd bij C. Vonk, *De voorzeide leer*, IIIa, Barendrecht 1955, p. 445.

⁶ Geciteerd bij W. Balke, *Calvijn en de doperse radikalen*, Amsterdam 1977, p. 207. Balke wijst erop dat Menno een

gewijzigde vorm van de opvattingen van Melchior Hoffman voorstond. De invloed van Hoffmann in Nederland is zeer groot geweest, hij wordt wel de vader van het Nederlandse Anabaptisme genoemd. vgl. N. van der Zijpp, *Geschiedenis der doopsgezinden in Nederland*, Arnhem 1052. p. 32.

⁷ Menno en zijn medestanders staaften hun visie ook met fysiologische argumenten, vgl. wat Calvijn zegt (ook aan het adres van Menno): "Maar al te hovaardig beweren de nieuwe Marcinnieten. om

hun dwaling een schone schijn te geven, namelijk om te bewijzen, dat Christus een lichaam heeft aangenomen uit niets, dat de vrouwen zaadloos zijn, en zo vernietigen 7ii de beginselen der natuur" (*Institutio*, II, 13,3).

⁸ Voor deze strijd vgl. Y. Feenstra, *Het Apostolicum in de twintigste eeuw*, Franeker 1951, p. 8 e.v.

⁹ Voor deze bezwaren vgl. GC. Berkouwer, a. w., p. 104, 105; Y. Feenstra, *Geboren uit de maagd*, Kampen 1959, p. 8 e.v.

¹⁰ Het concilie voegde toe: "*ek pneumatosis hagiou kai Marias tēs parthenou*", vgl. J.N.D. Kelly, *Altchristliche Glaubensbekenntnisse. Geschichte und Theologie*, Göttingen (1972), p. 295.

¹¹ "*qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine*", vgl. J.N.D. Kelly, a. w., p. 363.

¹² Dat de prepositie *de* hier de betekenis heeft van 'door' blijkt uit de Griekse weergave van de Latijnse tekst van de belijdenis uit de *Traditio apostolica* van Hippolytus: "*ton gennēthenta dia pneumatosis hagiou ek Marias tēs pathenou*", vgl. J.N.D. Kelly, a. w., p. 95.

¹³ J.N.D. Kelly merkt hierbij op: "Wir haben keincii Anhaltspunkt dafür, dass die Abänderung, wie sie ursprünglich vorgeschlagen wurde, ihrer Tendenz nach bewusst antihäretisch war. Dennoch erscheint es wahrscheinlich, dass ihr die Absicht zugrunde lag, eine feine Lehrnuance zu vermitteln und mögliche Missverständnisse aus dem Wege zu räumen (a. w., p. 370).

Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum

MET HART EN HANDEN

POSTBANK 56 66 57

Woord en Daad gaan hand in hand bij de uitvoering van QVN-werk. De Verre Naasten werkt aan duurzame oplossingen, meestal in samenwerking met de Zending. Daar komt je verre naaste vóór mee. Help mede-christenen in Indonesië, Zaire, Zuid-Afrika, Curaçao, Filippijnen en Benin. Met hart en handen!

De Verre Naasten

ING-BANK 66 18 48 825

Zwolle / Telefoon 038 4 21 05-55

STICHTING WOORD EN WERELD

J. Kamphuis

In de voetsporen van Huldrych Zwingli en Johannes Calvijn

120 pag. genaaid/gebrocheerd, geïllustreerd

ABONNEMENT CAHIERS f 12,95. LOSSE VERKOOP f 15,95. BEL VOOR ABONNEMENTEN OF UITGEBREIDE FONDSLIJST 050 - 301 36 36

Straffen of belonen?

Cursussen over opvoeding

GVI

GVI: training, toerusting en begeleiding / www.gvizwolfe.nl / (038) 4270400

GEBED BIJ DE OPENING VAN HET ACADEMISCH JAAR

I.D. Haarsma

aan de Broederweg

De schooldag. Woensdag was het weer zover. De theologische universiteit te Kampen hield open huis. De schooldag. Een dag van ontmoeting, Een dag waarop we zingen, bidden en ons bezinnen. We hebben nagedacht over wat het wil zeggen dat christenen bidden.

Maandagavond 4 september 2000 vond de opening van het academisch jaar van de theologische universiteit plaats. Een bijeenkomst van studenten en medewerkers. We hebben Psalm 111 gelezen: 'De vreze des HEREN is het begin der wijsheid,' We hebben gezongen en geluisterd naar de cantorij. Ik hield een toespraak met als titel Weten-schap is cool – enkele opmerkingen over rationaliteit en emotionaliteit. De rectoraatsoverdracht vond plaats. En we hebben gebeden. Omdat we telkens God willen eren en onze afhankelijkheid van Hem willen uitdrukken.

Gebed

Here God, heilige God, Vader van onze Here Jezus Christus. Wat een geluk dat U door uw Geest ons er van overtuigt dat U er bent en dat U een God van liefde bent. U bent de goede God die de hele werkelijkheid schiep. W draagt ons door het woord van uw kracht.

U, de Heilige, zoekt ons met uw liefde. U roept ons op om aan uw liefde te beantwoorden. Om U lief te hebben met heel ons hart en met heel onze ziel en met heel ons verstand. En om onze naaste lief te hebben als onszelf.

Here, we erkennen dat we daarin tekort schieten, dat we zo weinig oor en oog hebben voor U. We erkennen dat we het moeilijk vinden om ons volledig aan U te wijden. En ook dat we nogal eens

falen in het recht doen van elkaar. En dat we ons soms zo ongezond verhouden tot onszelf en tot de werkelijkheid, waarin U ons hebt geplaatst. Wilt U ons vergeven en ons heel maken. Geef ons een open hart. Maak ons door en voor uw Geest ontvankelijk. Geef ons fijngevoeligheid en een subtiel verstand.

Here, we staan weer aan het begin van een academisch jaar en we vragen U of U uw zegen wilt verbinden aan onze werkzaamheden.

Geef de studenten studiezijn, een goede motivatie en doorzettingsvermogen.

We bidden U voor de aio's en hun begeleiders. Geef hun creativiteit en de moed om nieuwe ideeën uit te werken geef hun de scherpzinnigheid om hun bevin-

dingen te verantwoorden. Geef dat hun activiteiten bijdragen tot een beter verstaan van het evangelie en tot het vinden van wegen om mensen te bereiken met uw boodschap van liefde en waarheid.

Help docenten bij hun werk. Zij hebben veelal een zeer breed veld van onderzoek en onderwijs toegewezen gekregen en er zijn maar weinigen waarmee zij hun specifieke deskundigheden kunnen aanscherpen. Geef dat zij zich gedragen voelen door de gemeenten van onze Heer Jezus Christus. Geef dat er waardering wordt uitgesproken voor het goede; geef dat er pittige kritiek komt op ideeën, die de plank dreigen mis te slaan.

Geef de docenten vindingrijkheid om studenten te inspireren tot zorgvuldige studie.

Here, we bidden U voor al die mensen die in ondersteunende diensten werkzaam zijn. Geef dat zij zich betrokken voelen bij de universitaire gemeenschap. Geef dat hun bezigheden succesvol zijn en bijdragen aan een goede werkomgeving voor onderwijs en onderzoek.

Wij bidden U voor hen die leiding hebben te geven, voor curatoren en de dagelijkse leiding. Geef deze mensen de kwaliteit van goed leiderschap en het vermogen om deze instelling goed te managen, zodat een ieder zijn of haar taken met plezier en naar behoren kan uitvoeren.

We hebben zojuist de rectoraats-overdracht achter de rug. Wij willen U hartelijk bedanken voor al het goede dat we de afgelopen

jaren in Kees de Ruijter als rector hebben mogen ontvangen. U weet onder welke omstandigheden hij zijn werk heeft gedaan. Hoe hij gezocht heeft naar wegen om leiding te geven. We bidden U voor Barend Kamp-huis, die nu deze taak op zich heeft genomen. Geef hem alles wat nodig is om, samen met anderen, richting te wijzen; geef visie en daadkracht, zodat onze universiteit haar missie kan realiseren. Laat de universiteit een vitaal centrum voor gereformeerde theologie mogen zijn. Laat wat hier wordt ontwikkeld dienstbaar mogen zijn aan de kerken. Laten de kerken echte gemeenten van Jezus Christus mogen zijn. Geef dat zij erin sla-gen om mensen die U niet ken-nen, te interesseren voor het evangelie, zodat ze er ook zin in krijgen om christen te worden. Geef geloof.

Here, U bent de heilige God en wij zijn kwetsbare mensen. U kent ons door en door en U weet **wat** wij, studenten en medewerkers van deze universiteit, in ons leven meedragen. U weet van onze eenzaamheid en verdriet, u weet van onze beperkingen en handicaps. Geef ons de vaste overtuiging dat U er bij bent en ons hele bestaan wilt vernieuwen.

Here, we danken U voor al het goede dat we van U en van elkaar mogen ondervinden. Heilige God, Vader van onze Here Jezus Christus, wilt U ons gebed verhoren? Amen.

Drs. I.D. Haarsma is universitair docent in de geschiedenis van de wijsbegeerte aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Classis Hardenberg gesplitst

De grootste classis van de Gereformeerde Kerken (vrijge-maakt) in Nederland is op don-derdag 14 september 2000 gesplitst in twee kleinere classes: de Classis Hardenberg en de Classis Ommen.

Daarmee kreeg een besluit van de kerken in de regio Harden-berg zijn beslag. Ongeveer een jaar geleden werd vanuit de ker-ken het voorstel gelanceerd om tot splitsing van de classis over te gaan. Het aantal kerken was door voortgaande instituering in de loop van de jaren gestegen naar 14. De verwachting is dat dit aantal in de toekomst nog verder zal groeien.

Om de betrokkenheid van de kerken bij elkaar in classicaal verband te bevorderen en om slagvaardiger te kunnen werken is toen het besluit genomen om de grote classis in twee kleinere classes te splitsen. Een commis-sie heeft dat besluit voorbereid. Op 14 september kwam de Clas-sis Hardenberg voor het laatst in oude samenstelling bijeen. Op dezelfde avond was er de eerste vergadering van de nieuwe Clas-sis Hardenberg en de nieuwe Classis Ommen.

De Classis Hardenberg omvat nu de kerken te Gramsbergen, Hardenberg – Baalder, Harden-berg – Baalderveld, Hardenberg – Centrum, Heernse en Lutten.

Adresvoerende kerk is de Gere-formeerde Kerk te Hardenberg –Centrum.

Archiefbewarende kerk is de Gereformeerde Kerk te Har-denberg – Centrum. Deze classis ondersteunt het werk van de Gereformeerde Kerk te Lutten onder de asiel-zoekers in het AZC 'De Eik' te Slagharen

uit de kerken

De Classis Ommen omvat de kerken te Avereest – Dcdems-vaart [m.i. 01-01-2001: De Gere-formeerde Kerk (vrijgemaakt) te Balkbrug], Bergentheim, Bruchterveld. Daarlerveen, Den Ham, Mariëberg, Ommen en Vroomshoop

Adresvoerende kerk is de Gere-formeerde Kerk te Ommen.

Archiefbewarende kerk is de Gereformeerde Kerk te Mariën-berg.

Deze classis ondersteunt het werk van de Gereformeerde Kerk te Ommen ten bate van de Ral Tsion Gemeente in Jeruza-lem.

*Namens de classis Hardenberg,
ds. P.J. Trimp, scriba
Namens de classis Ommen,
ds. A.J. Minnema, scriba*

De Bilt-Bilthoven – Scribaatwij-ziging: S. Zwarts, tel. 030-2283119, adres gelijk gebleven: Postbus 503, 3720 AM Bilthoven

Appingedam – Nieuw adres ds. J. Geelhoed: Farmsummerweg 63, 9902 BM Appingedam (tel. ongewijzigd).

Soest – Nieuw adres ds. G.E. Geerds: De Tureluur 7, 7731 KP Ommen, tel. 0529-436484

Pijnacker-Nootdorp – Adres ds. G.J. Pruijssen: Duikersloot 75, 2642 DT Pijnacker, tel. 01S-3613661 (privé), 015-3613460 (studeerkamer)

LIED 270: EENMAAL, WANNEER MIJN UUR ZAL SLAAN

J. Smelik

lied van de week

Het lied Wenn mein Stündlein vorhanden ist ('Eenmaal, wanneer mijn uur zal slaan'), dat in Duitsland sinds de zestiende eeuw alom bekend is, stond niet in de *Hervormde Bundel* uit 1938. Toch is het *Liedboek* voor de kerken niet de eerste Nederlands kerkliedbundel waarin een vertaling verscheen. Dat gebeurde namelijk in de *Evangelische Gezangen* (1806) waarin onder gezang 184 een bewerking van Ah. van den Berg stond. De dichter van het lied, Nikolaus Herman, heeft verschillende internationaal bekende kerkliederen gedicht. Hij werd rond 1500 in Altdorf bij Nürnberg geboren. In St. Joachimsthal (Bohemien) kreeg hij een aanstelling als cantor-organist, en als leraar aan de Lateinschule. In 1524 had Herman zich al aangesloten bij de Reformatie, en onderhield contacten met Maarten Luther. Nadat hij in 1557 zijn ambt om gezondheidsredenen opgegeven had, kon hij zich helemaal wijden aan het maken van liederen. Dit resulteerde uiteindelijk in twee omvangrijke liedbundels: *Die Sonntags Evangelia über das gantze Jar* (Wittenberg 1560) en *Die historien von der Sindfludt, Joseph, Mose...* (Wittenberg 1562). De laatstgenoemde bundel werd postuum uitgegeven. Herman was namelijk overleden op 15 mei 1561.

Ud

Het lied 'Eenmaal wanneer mijn uur zal slaan' is afkomstig uit Hermans bundel uit 1562, en werd gemaakt bij Johannes 11,

de opwekking van Lazarus. Dit bijbelgedeelte is voor Herman aanleiding om door middel van het lied de zangers te bepalen bij hun eigen stervensuur, en om hen de boodschap van Gods goede evangelie onder de aandacht te brengen. Dat laatste gebeurde in de overtuiging dat alles wat gezongen wordt, "beter geleerd en beter onthouden wordt, dan **wal** men leest en hoort" (Herman in de voorrede op *Die Sonntags Evangelia*). Een opvatting die we overigens ook bij Luther, Calvijn en Weiße (zie lied van vorige week) aantreffen. Thema van het lied is dat de dood geen angst hoeft aan te jagen omdat ons leven in Gods handen ligt (vgl. couplet 1, met een verwijzing naar Ps. 31:6). Maar van onbekommerd triomfalisme is hier geen sprake. Voortdurend schemert het besef door dat de dood ons onrustig en benauwd kan maken, vooral in ons stervensuur. Sprekend is in dit verband de titel die oorspronkelijk boven het lied stond: "*Ein geistlichs Lied, darin man bitt um ein seliges Stündlein, aus dem Spruch Augustini: Turbabor, sed non perturbabor, quia vulnerum Christi recordabor*". Bepalend voor het lied **was** dus een spreuk van Augustinus die vertaald luidt: "Ik zal van mijn stuk gebracht (verward / verontrust) worden, maar niet zal ik helemaal (heel erg ! volledig) van mijn stuk gebracht worden, omdat ik mij de wonden van Christus zal herinneren / voor de geest zal halen". De oorspronkelijke Duitse tekst refereert sterker aan deze spreuk dan de ver-

taling van Ad den Besten. In de tweede strofe treffen we namelijk de verwijzing naar de Christus' wonden woordelijk aan: "Gedenken will ich an dein Tod, Herr Jesu, und dein Wunden rot".

Met name door het tweede couplet zijn doodsangst en zondebesef in het lied aan elkaar gekoppeld. Het gaat in dit lied dus niet slechts om algemeen menselijke angsten om te sterven, maar ook om de wetenschap dat de mens dan voor Gods gerecht zal komen. In het stervensuur zullen we moeten gaan door 'donkere straten' (strofe 1) en hebben we Gods nabijheid nodig. Het "gaan door donkere straten", waarover de eerste strofe spreekt, houdt verband met een thema dat we vaak in liederen uit de Reformatie aantreffen: God die als Leidsman de gelovigen naar huis brengt. Dit pelgrimsmotief keert in couplet 4 weer terug, met name in de laatste regel die in het Duits luidt: 'drum fahr ich hin mit Freuden'.

De kern van het lied staat in de derde strofe de kern: "en sterf ik straks, dan sterf ik U: uw leven is mijn leven". Hierin treffen we een verwijzing naar Romein 14:8 aan. In dit couplet wordt overigens ook teruggegrepen op Efeze 5:30, waarin staat dat wij leden van Christus' lichaam zijn. Vooral in het vierde couplet wordt bezongen dat de gelovige na zijn dood zal mogen zijn waar Christus is. In dit kader komen Pasen en Hemelvaart ter sprake, waarbij de dichter refereert aan Romeinen 6:4vv en Joh. 14:3vv.

Melodie

Als wijsaanduiding stond oorspronkelijk boven het lied: *Im Thon, wie von der Sindflut, oder, Es ist das Heil uns kommen her*. Het is dus maar de vraag of men de liedtekst van Herman altijd gezongen heeft op de melodie die in het *Liedboek* afgedrukt staat. In ieder geval is de oudst bekende liedbundel waarin we

deze melodie tegenkomen in 15h9 in Frankfurt am Main gedrukt: *Kirchen Gesäng, Aus dem Wittenbergischen...*

In de vorige eeuw werd in het *Evangelisches Kirchengesangbuch* de melodievorsie opgenomen zoals die rond 1596 in Württemberg bekend was. Het *Liedboek* heeft het Duitse liedboek hierin gevolgd.

270 Eenmaal, wanneer mijn uur zal slaan

Wenn mein Stündlein vorhanden ist

Kirchen Gesäng, Frankfurt am Main 1569 / latere vorm

I Een-maal, wanneer mijn uur zal slaan
 en ik de don-kre stra - ten
 der on-doordringbre nacht moet gaan, —
 ach, wil mij niet ver - la - ten.
 Heer Je - zus, leid mij naar uw land,
 ik lee: mijn le - ven in uw hand.
 dat Gij het zult be - wa - ren.

2 Maar e mijn schuld, — hoe zou ik mijn tekort dan nog verhelen?
 Neer Jezus, zie, mijn zonden zijn
 als zand aan zee, zo vele.
 Onthoud mij niet de troost, dar Gij
 de dood zijt ingegaan voor mij,
 opdat ik met U leve.

3 Ik dank U, Heer, dat ik U ken,
 dat ik voor alle tijden
 een lid ben van uw lichaam en
 niets mij van U kan scheiden,
 Want wat Gij leeft, dat leef ik nu
 en sterf ik straks, dan sterf ik U:
 uw leven is mijn leven.

Het is een mooie, devote melodie. Het ingekeerde karakter krijgt het vooral door de centrale rol die de intervallen a'-c'' en f-a' spelen. Op de laatste twee regels na kamen we deze tertsprongen in alle regels tegen, dikwijls aan het begin en/of einde.

Het is een melodie die een gemeente met enige ervaring in het zingen van onbekende liederen, snel onder de knie zal hebben. Daarbij worden we geholpen door het feit dat de repels 2 en 4 exact aan elkaar gelijk zijn. Hetzelfde geldt voor de regels 3 en 5. Aandacht vraagt even de vierde lettergreep van de laatste strofe: op deze lettergreep moeten drie noten gezongen worden (melisma).

Tussen de regels staan geen rusten genoteerd. Het tempo moet dus zodanig gekozen worden dat er tussen de regels een natuurlijke ruimte ontstaat om even vlug adem te scheppen voor de volgende regel.

¹ Mei dank aan Bob Vuijk voor de vertaling.

Dr. J. Smelik is musicoloog/hymnoloog en woont in Zuidhorn

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

Hervormd-gereformeerden in een driestromenland

Dr Ir J. van der Graaf is sinds 1972 algemeen secretaris geweest van de Gereformeerde Bond. Eind augustus trad hij terug. Ter gelegenheid daarvan werd een symposium gehouden rond het thema *De kerk op adem - Hervormd-gereformeerden in een driestromenland*. De *Waarheidsvriend* van 7 september bood een verslag.

Kernvraag

De kernvraag van het symposium was hoe de kerk moet reageren op de ingrijpende veranderingen in onze cultuur. Dr. K. Blei, dr. W.J. Ouweneel en ds. A. Mocrkerken gaven hierop hun visie als vertegenwoordigers van de drie stromingen waarmee hervormd-gereformeerden contacten onderhouden. respectievelijk de oecumenische beweging, de evangelische beweging en de reformatorische kerken.

Vooraf gaf de godsdienstsocioloog prof. dr. G. Dekker een globale tekening van *cultuur en kerk aan het begin van de 21e eeuw*. Hij schetste de ingrijpende veranderingen in de hedendaagse cultuur met de kernwoorden 'Differentiatie' en 'individualisering'. Onder het eerste verstaat hij de verzelfstandiging van de verschillende sectoren van de samenleving (het economische leven bijvoorbeeld). waardoor mensen in deelwerelden komen te leven. Dit leidt weer tot 'privatisering': mensen trekken zich terug in hun privé-leven. Het tweede houdt in dat mensen de inrichting van hun leven steeds meer zelf ter hand nemen. Daarbij selecteren ze naar eigen vrije keuze uit het aanbod van waarden en normen dat ze in de samenleving gepresenteerd wordt, zonder dat ze een geheel van waarheden voor hun rekening

nemen. Het spreekt voor zich dat deze ontwikkelingen grote gevolgen hebben voor de kerken. Zo signaleert Dekker het gevaar van *verkerkelijking vnn het geloof* doordat het christelijk geloof steeds minder betrokken is op de verschillende sectoren van de samenleving. Het kerkelijk leven wordt een steeds zelfstandiger onderdeel van het leven zonder uitstraling naar de andere sectoren. Anders gezegd: de zondag komt los te staan van de andere dagen van de week.

Aan het einde van zijn referaat gaf Dekker ook aan wat zijns inziens de reactie van de kerken op deze ontwikkelingen moet zijn: noch volledige aanpassing aan de cultuur is de aangewezen weg. Het eerste leidt tot *isolement* en *relevantieverlies voor de samenleving* (hier kijkt Dekker naar de verzuiling in de rechterflank van de gereformeerde gezindte), het tweede leidt tot *verlies van waarheden zonder dat ledenverlies wordt tegengegaan* (hier noemde hij de gereformeerde kerken). De kerken moeten blijven staan in het spanningsveld van 'traditie' en 'situatie'. Volgens Dekker zijn de *evangelischen er nog het best in geslaagd een verbinding tussen christelijk geloof en modern levensgevoel tot stand te brengen*.

Reacties

Dr. K. Blei, de vroegere secretaris-generaal van de Nederlandse Hervormde Kerk reageerde als eerste op de analyse en het advies van Dekker. Hij nam zijn uitgangspunt in het woord van Jezus aan Zijn discipelen dat ze niet van de wereld, maar *wel in de wereld* zijn. De kerk, gezonden in de wereld, moet niet de antithese zoeken, maar de communicatie met de cultuur. Dat vraagt om tweerichtingsverkeer. 'Wie met pek omgaat, wordt ermee besmet, en wil er ook mee besmet worden.' Blei refereerde

G.J. van Middelkoop

meegelezen

aan een opmerking van drs. H. de Leede in een discussie over alternatieve samenlevingsvormen tijdens de triosynode in november '96, dat de kerk niet alleen *cultuurhistorisch* maar ook *cultuurvormend* moet zijn, en ter wille van het contact met de cultuur zelfs *cultuurvolgend*. God is niet op vernietiging maar vernieuwing van de cultuur uit.

Dr. W.J. Ouweneel, afkomstig uit de kring van de Vergadering der Gelovigen, was aanwezig als woordvoerder van de 'evangelischen', maar begon met de opmerking dat hij zichzelf evengoed als reformatorisch christen beschouwt. Hij wees in zijn reactie op wat hij de secularisatie van het christendom noemt. Daaronder verstaat hij niet slechts het binnensluipen van wereldse zaken, maar ook het prijsgeven van de cultuur aan vreemde machten. In het verzet tegen secularisatie in de eerste zin kun je secularisatie in de tweede zin bevorderen. Het Woord Gods heeft gezag over het hele leven en de hele samenleving. In zijn lezing vergeleek Ouweneel de (post)moderne geëmancipeerde mens, die zijn leven in eigen hand neemt, met *de jongste zoon* uit de gelijkenis van Lucas 15. Bij veel geseculariseerde mensen is er nog een verlangen naar de Vader Zelf. Voor die mens heeft hij meer hoop dan voor de 'godsdienstige' mens die vasthoudt aan overgeleverde vormen. Die is te vergelijken met *de oudste zoon*, die nooit van de vader is weggeweest, maar ook nooit echt bij hem is geweest. Ouweneel

typeerde dit als extrinsieke religiositeit, godsdienstigheid van de buitenkant. die het uiteindelijk niet zal redden. Wat is de taak van de kerken? Ze moeten de moderne vraag naar religie creatief oppakken en zoeken naar eigentijdse vormen om de boodschap aan de postmoderne mens duidelijk te maken. En, besloot Ouweneel. *'we moeten de Schrift ontdoen van de godsdienstigheid die er sinds eeuwen om heen gekoekt is.'*

De laatste die tijdens de middag-bijeenkomst reageerde was ds. A. Moerkerken, predikant van de Gereformeerde Gemeenten. Hij begon met een kenschets van de 'bevindelijk gereformeerden'. Men vindt elkaar in de waardering van Schriftuurlijk-bevindelijke prediking. Ds Moerkerken noemde het ontstaan van de *reformatorische* zuil een noodoplossing. Hij weest met name op het reformatorisch onderwijs. 'Miskende nood niet die geleid heeft tot reformatorisch onderwijs.' Toch zijn bevindelijk gereformeerden principieel geen voorstander van zuilvorming. God heeft immers recht op de gehele samenleving. Tegenover de cultuur hebben bevindelijk gereformeerden de houding van *distantie* aangenomen. Moerkerken is daar blij mee. In eigen kring ziet hij vandaag echter *naast persistentie ook erosie* (vooral bij jongeren - het gaat dan om zaken als het gebruik van voorhoedemiddelen, tv-bezit, vaccinatie) en *verwarring*. Voor dit laatste wees hij op internet. 'Internet verdeelt de bevindelijk gereformeerden tot op het bet'. Over de Nederlandse samenleving is hij niet optimistisch. De les van de geschiedenis is: waar het evangelie geweest is en waar het verworpen is, komt liet niet meer terug. Waar het dode lichaam zal zijn, zullen de arenden vergaderd worden.

'Maar het verbonds Gods blijft tot in eeuwigheid.'

Hervormd gereformeerd

's Avonds kreeg dr. W. Verboon de gelegenheid om te komen tot een *positiebepaling van de hervormd-gereformeerden in de hedendaagse cultuur*.

Typierend voor de hervormd-gereformeerden is volgens Verboom de hoge achting voor het

Woord, de hoge waardering van de prediking en de verbondenheid met de gereformeerde belijdenis. Verboom ging daarna in op de cultuuranalyse van Dekker. Die analyse helpt ons wel bij de beantwoording van de vraag hoe we ons in de hedendaagse West-Europese cultuur moeten opstellen. Toch moeten we *niet alleen cultuursociologisch, maar ook theologisch naar de veranderingen in onze cultuur kijken*. Zit er

HELP AMBON NU!

Meer dan 3000 doden, duizenden gewonden, meer dan 100.000 vluchtelingen.
Na 1½ jaar heeft president Wahid van Indonesië geen kans gezien het geweld op de Molukken te beteugelen.
Daarom moeten de VN nu ingrijpen.
Nederland zal zowel om humanitaire redenen als op grond van historische verplichtingen hierop moeten aandringen.

Giro 913 000

STICHTING DOOR DE EEUWEN TROUW

Rijswijk

Postbus 6100 - 9702 HC Groningen

onder de sociologische ontwikkelingen geen *geestelijke los-van-God-beweging*?

Bij de vraag naar de verhouding tot de cultuur wil Verboom zijn uitgangspunt nemen in het sola fide. Dit is het geloof dat zich niet door het zichtbare laat leiden (al heeft hel in deze wereld wel de ogen open), maar door het Woord van God. Verboom wijst op twee illustraties van dit sola fide in Hebreeën 11: *Abraham en Mozes*, waarbij *Abraham* voor Verboom een exponent is **van het** positieve antwoord op de roeping van God midden in de cultuur, terwijl Mozes staat voor de breuk met de cultuur. Deze twee posities zijn als de beide brandpun-

ten van een ellips. Enerzijds worden we geroepen midden in de cultuur te staan met de opdracht tot heiliging. aan de andere kant dienen we nee te zeggen tegen de waarden en normen van een goddeloze cultuur.

Vanuit dit uitgangspunt reageert Verboom op de drie sprekers van de middag. Aan Blei wordt gevraagd: waar blijft Mozes?, leidt de openheid naar de cultuur niet tot identiteitsverlies?, aan Moerkerken: waar is Abraham? Hoe verhoudt zich de zending in de wereld tot een zuil die hoe langer hoe meer in zichzelf gekeerd wordt? De vraag aan Ouwenel is of hij niet te optimistisch denkt over de autonoo-

me moderne mens. En als Ouwenel spreekt van godsdienstigheid die om de Schrift is heengekoekt, dan is de vraag wat de inhoud van de 'koek' is. Voor de praktijk van het leven van hervormd-gereformeerden wijst Verboom ten slotte op het **belang van een persoonlijk doorleefd geloof; gevoed door een directe bijbelse prediking**. Voor het gemeentelven zijn zowel het persoonlijk geloof als **het samenbindende element van het verbond** nodig.

Verboom neemt ook onder hervormd-gereformeerden toenemend individualisme waar. Wij moeten elkaar vasthouden door elkaar ruimte te geven. Dit betekent de erkenning van een **stuk** pluriformiteit.

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.

Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen, maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.

Vraag vrijblijvend om brochure of offerte of maak een afspraak voor een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

G E L O O F W A A R D I G V E R Z E K E R D